Soodakattilan sähkösuodintuhkan hyötykäyttömahdollisuudet

Osahanke V
Ympäristötyöryhmä

Sähkökemiallinen käsittely

Kurt Sirén
Oy Sirra Ab

Soodakattilapäivä 31.10.2013
Sokos Hotel, Vantaa

Sirra

Sellutehtaan suolapäästöt vesistöihin

- Soodakattilan lentotuhka
- Klooridioksidilaitoksen hapan suola
  - suurempi ympäristövaikutus

Haettu ratkaisuja suolapäästöjen vähentämiseen

Sähkökemiallisen käsittelymenetelmän käyttökelpoisuuden arviointi

Sirra

Sähkökemiallinen käsittely

Elektrolyysi tai dialyysi ionivaihtomembraaneja käyttäen

Membraanien tarkoitus pitää tuotteet erillään, H_2SO_4, NaOH

Edistyksellisin versio bipolaarimembraanielektrodialyysi (BME)

BME -tekniikka tutkittu paljon → uutta?

Tässä hankkeessa tarkasteltu taseen kautta kokonaisvaltaisesti

Membraanit

Kationivaihtomembraanit

Teflonia tai styreeni-divinyylibentseeniä ym.
Varaukselliset ryhmät sulfonaatti- tai/ja karboksyyliryhmiä

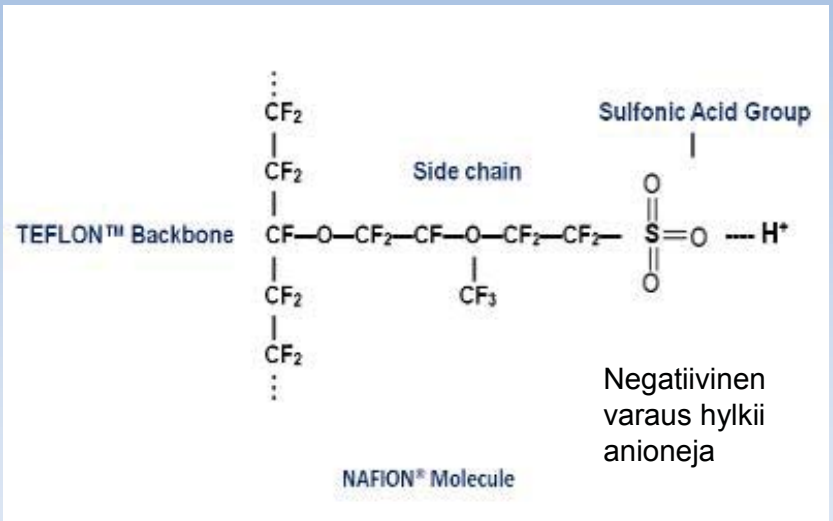

Negatiivinen varaus hylkii anioneja

Kationi liikkuu sulfonaattiryhmästä toiseen membraanin läpi sähkökentän vaikutuksesta. Membraani hylkii anioneja.

Anionivaihtomembraanit

Varaukset kvaternäärisiä ammoniumryhmiä

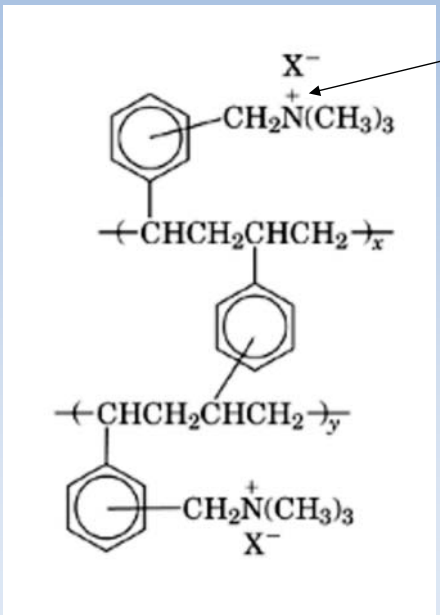

Anioni liikkuu N^+-varauksesta toiseen

Styreenidivinyyli-bentseeniä

Positiivinen varaus hylkii H^+, Na^+ K^+

Membraanien rajallisuudet

Anionimembraanit: H^+ liikkuva, vaikea estää

Vuodot alentavat sähkön hyötysuhdetta

H_2SO_4 8 – 10 %

NaOH suurempi väkevyys, vuodot pienempiä

Kationimembraanit herkkiä 2+ ja 3+-kationeille
- saostuvat membraanin sisään alkaliselle puolelle
- rajoittaa membraanin elinikää
- poistettava erittäin hyvin (ionivaihto ym.)

BME, bipolar membrane electrodialysis

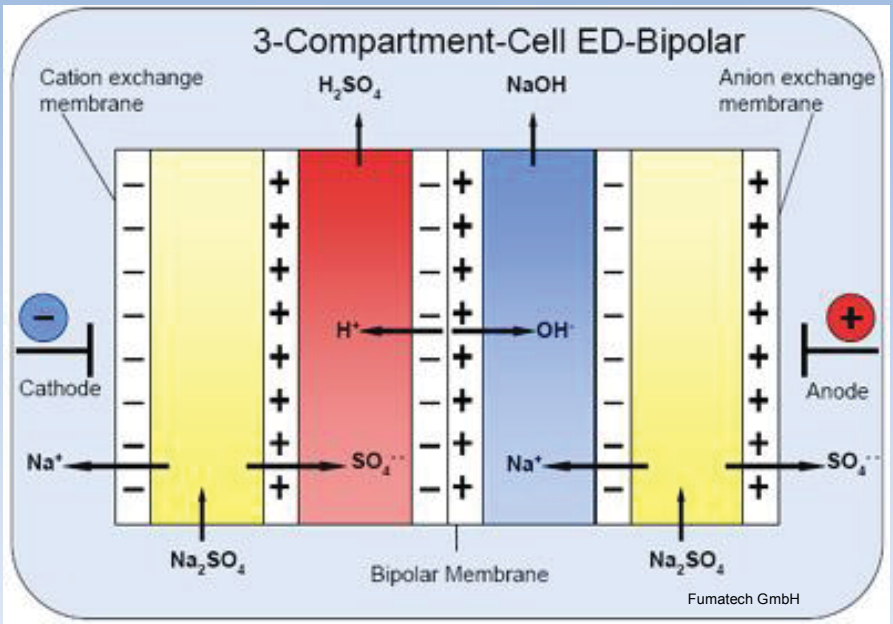

Veden dissosiaatio → sähkökenttä vie OH^- ja H^+ eri puolille, membraanit estävät uudestaan yhtymisen. Vastaioni liikkuu vapaasti toisen membraanin läpi sisään.

BME-tekniikan edut:

Matala jännite, 2,1 – 2,4 V → pieni sähkönkulutus
- vrt. suora elektrolyysi 5,5 – 6 V

Ei hapetus- tai pelkistysreaktioita → ei synny vetyä, happea tai klooria (vain vähän elektrodeilla)

Voidaan liittää soluja peräkkäin → vain yksi katodi ja yksi anodi

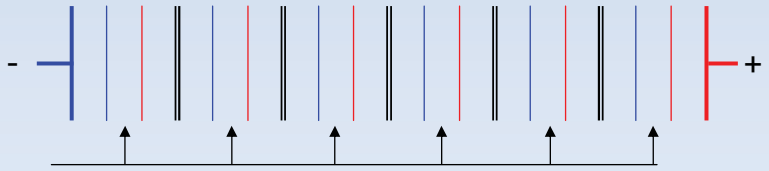

Tekniikka sovellettuna suodintuhkalle

- Aikaisemmat tutkimukset käyttäneet puhdasta Na_2SO_4 - pääkohde ollut klooridioksidilaitoksen jätesuola
- Lentotuhka sisältää myös muita ioneja – mitä tapahtuu niille?

Reaktiot todellisella lentotuhkalla

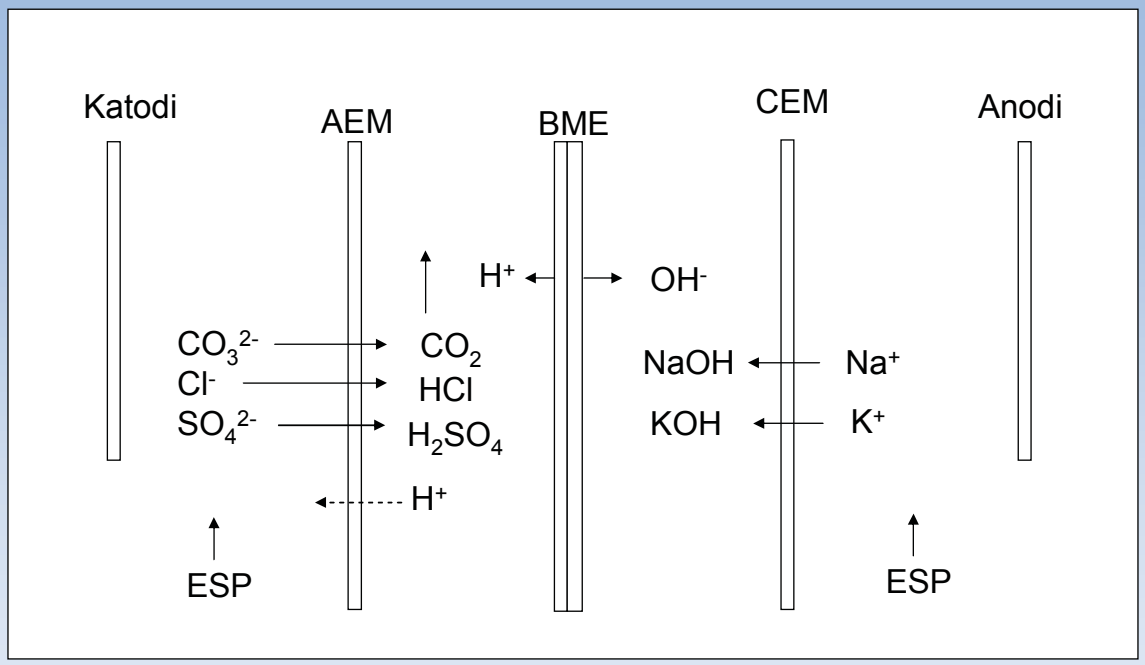

BME:ssä ei kloorikaasua, vain elektrodeilla hieman happea ja vetyä
Syöttöosastot pidettävä neutraaleina tai alkalisina (pH:n säätö)

Muiden ionien vaikutukset:

CO_3^{2-}: syö tuotettua happoa, mutta hyödyksi H^+-vuodon neutraloinnissa

Cl^-: happo valkaisun kautta ulos → saadaan kloorin poisto

K^+: KOH-pitoinen alkali valkaisuun → saadaan kaliumin poisto

Vahva asia: lipeä ei sisällä karbonaattia!

Vrt: hapetettu valkolipeä voi aiheuttaa likaantumista alkalisissa valkaisuvaiheissa karbonaatin takia

ClO_2-jätesuolan käyttö BME-prosessin lähtöaineena

- Jätesuola helpompi lähtömateriaali, vähemmän epäpuhtauksia (Ca^{2+} ym.)
- Jo ennestään happoa → pienempi sähkönkulutus
- Saadaan ympäristöhyöty muttei tasehyötyä talteenotossa (S,K,Cl)
- Parempi vaihtoehto: suolojen yhdistämiinen

Taselaskelmat

- Laskettiin BME-prosessin vaikutuksia keskiarvotehtaaseen
  - 750 000 ADt/vuosi
- Laskettu:
  - ympäristö: suolapäästöt
  - talteenotto: S-tase, K & Cl
  - taloudellisuus (käyttö)
- Myös yhdistetty muiden prosessien kanssa
  - R8 → R10 päivitys
  - GLSS (Green Liquor Simplified Stripping)
  - lentotuhkan uutto ja kiteytys

Tärkeää: Na, K, S ja Cl tarkasteltava yhtaikaa!

Tässä vain poimintoja taselaskelmista

Vaihtoehto: pelkkä lentotuhka

Korvataan lentotuhkan liuotus membraani-prosessilla, tuotetaan rikkihappoa ja alkalia = NaOH + KOH

- happo on liian laimeata käytettäväksi suoraan MÖ-keitossa, 8-10%
- voidaan sekoittaa ostohapon kanssa tai konsentroida
- parempi käyttää valkaisussa → Cl ulos
- alkali: NaOH + KOH käyttöön valkaisussa → K ulos

Korvataan lentotuhkan liuotus

Vaikutukset

Ympäristö: Lentotuhkan liuotus voidaan lopettaa

		Na	S
Päästöt:	kg/ADt	-2,68	-1,65
	%	-28	-21

Talteenotto: K ja Cl ulos, tase ei muutu

Lipeä- ja happosäästöä	1,920 k€
Sähkön kulutus	-456 ”
Membraanikulut	-936 ”
Käyttökulut (15 %)	-375 ”
Tuotto	153 k€

Suurin kustannus membraanit (laskuperusteena 1 vuosi)

Sirra

Vaihtoehto: suodintuhka ja hapan suola yhdessä

Ympäristö:

		Na	S
Päästöt:	kg/ADt	-9,517	-8,007
	%	-100	-100

Talteenotto: lentotuhkaliuotus voidaan lopettaa

Lipeä- ja happosäästöä	7351 k€
Sähkön kulutus	-1530 ”
Membraanikulut	-3145 ”
Käyttökulut (15 %)	-675 ”
Tuotto	2001 k€

Suolojen liuotus pois kokonaan

Riskitekijä: membraanin kesto 1 vuosi?

Sirra

Yhdistäminen muiden keinojen kanssa

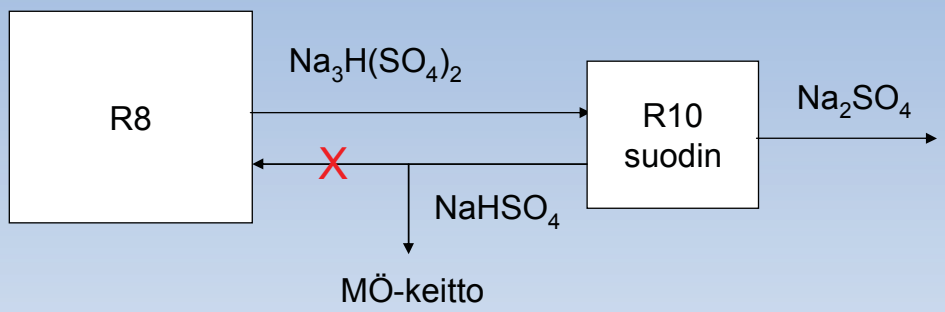

- R8-suolan käyttö sellaisenaan MÖ-keitossa mahdollista vain osittain
- R10 –suodin parantaa happamuuden hyötykäyttöä
- $NaHSO_4$ tuo talteenottoon vähemmän rikkiä happoa kohden kuin $Na_3H(SO_4)_2$ mutta enemmän kuin H_2SO_4
- Rikkitase: lentotuhkan liuottamisen lisääminen huono vaihtoehto

Sirra

Rikkitaseen hoito: GLSS (Green Liquor Simplified Stripping):

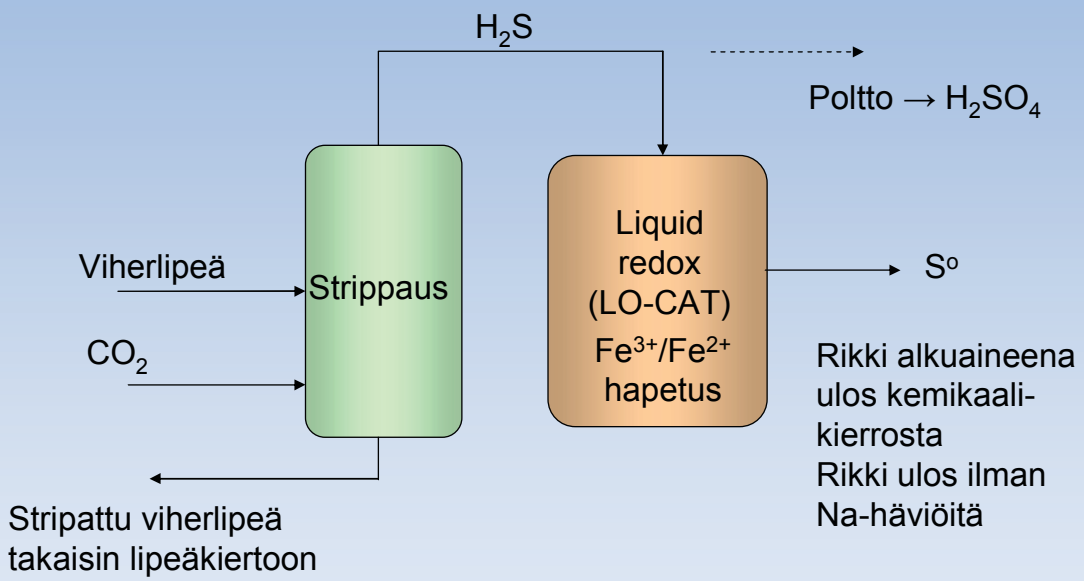

KCL:n rikkiprojektissa kehitetty
Metson kanssa jatkettu pilot-asteelle

Sirra

Strippaus ja rikinpoisto

Erkki Välimäki
Soodakattilapäivä 2012

17 | © Metso

Sirra metso

Alkuainerikin muodostus tapahtuu helposti, ei herkkä pitoisuusvaihteluille

Eri tekniikoita yhdistämällä:

- Rikkitase hoidetaan GLSS:llä
- Hapan suola sisään talteenottoon:
  - hapan $NaHSO_4$ MÖ-keittoon R10-suotimen kautta
  - neutraali Na_2SO_4 talteenottoon
- K ja Cl -poisto BME-tekniikalla valkaisun kautta tai vaihtoehtoisesti perinteisellä K & Cl -poistoprosessilla

Vaihtoehto BME + R10 + GLSS

		Na	S
Ympäristö:	Päästöt: kg/ADt	-9,517	-8,007
	%	-100	-100

Talteenotto: lentotuhkaliuotus lopetettu

Lipeä- ja happosäästöä	5664 k€
Sähkön kulutus	-458 ”
Membraanikulut	-942 ”
Käyttökulut (15 %)	-1008 ”
Tuotto	3256 k€

Suolojen liuotus pois kokonaan
Riskit pienemmät kuin pelkällä BME-prosessilla
Lipeä tehdään kaustisoinnilla, vain osa sähköllä

Sirra

Vaihtoehto AshLeach + R10 + GLSS

		Na	S
Ympäristö:	Päästöt: kg/ADt	-8,314	-7,258
	%	-87	-91

Talteenotto: lentotuhkaliuotus lopetettu, K & Cl-prosessin jätevirta jää → ei nollapäästöjä

Lipeä- ja happosäästöä	3894 k€
Sähkön kulutus (BME)	0 ”
Membraanikulut	0 ”
Käyttökulut (15 %)	-885 ”
Tuotto	3009 k€

Kiteytysprosesseilla samankaltaiset tuotot
Ei membraanien rikkoontumisriskiä

Sirra

Johtopäätöksiä

- K & Cl-poisto myös mahdollinen BME-tekniikalla
- Suurin avoin kysymys: membraanien elinikä → kustannus
- Edullisimmat vaihtoehdot näyttävät olevan yhdistelmät R10 + GLSS + BME ja R10 + GLSS + perinteinen K & Cl -prosessi
- On mahdollista lopettaa lentotuhkan ja happaman suolan liuottaminen kokonaan
- BME-lipeä karbonaattivapaa → voidaan välttää kerrostumia valkaisimossa
- Nykyisillä kemikaalihinnoilla taloudellisuus näyttää hyväksyttävältä, mutta 1 v. takaisinmaksuaikavaatimuksesta luovuttava